

Республіканська науково-практична конференція «Сучасні екологічні проблеми та методика викладання еколого-правових дисциплін»(25-26 листопада 2010 року) / За заг.ред. А.П. Гетьмана. – Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого.2010.-256 с.

Адреса редакційної колегії:
НЮАУ ім. Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77,
Харків,
61024,
Україна

Тези друкуються мовою оригіналу
і відображають позицію авторів

**Проблеми співвідношення і методики викладання
екологічного і природноресурсового права**

В системі галузей права України самостійне місце займає екологічне право, першопочаток якого пов'язаний зі становленням комплексної галузі природноресурсового права, на противагу диференційованому підходу до регулювання лісових, надрових, водних та інших поресурсових відносин. Продовженням інтеграційних процесів в галузі правового регулювання відносин забезпечення охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів стало об'єднання природноресурсового та природоохоронного права і становлення комплексної галузі права – екологічного права.

Екологічне право як навчальна дисципліна представляє собою систему знань та відомостей про правове регулювання відносин, пов'язаних з охороною, збереженням і раціональним використанням навколишнього природного середовища та його елементів. Вперше його викладання було започатковано в СРСР в 1970 році в якості самостійної навчальної дисципліни "Правова охорона природи".

В 90-их роках ХХ ст. система екологічного права та його зміст визначалися більш менш однозначно, що було зумовлено об'єктивними причинами, насамперед, єдністю режиму приналежності природних ресурсів, що були виключною власністю держави, простою системою адміністративних функцій управління природними об'єктами тощо. В кінці ХХ – на початку ХХІ ст. видозміна поглядів стосовно загальних принципів функціонування політичної, економічної правової системи України та сусідніх держав – республік колишнього СРСР, розширення змісту суспільних екологічних відносин, перехід від адміністративних методів управління та регулювання до економічних, ринкових, усунення держави від абсолютної монополії на володіння природними ресурсами, приводять і до зміни теоретичних підходів до характеристики змісту та системи екологічного права як галузі права та

навчальної дисципліни. Насамперед, значно розширюється Загальна частина, яка доповнюється рядом нових інститутів та підінститутів; самостійності набуває земельне право, яке з урахуванням закріплення різних рівноправних форм власності на землю, підстав та порядку їх набуття, виходить за межі підгалузі (інституту) екологічного права, виділяється в окрему галузь права; ринкові господарські механізми проникають в інші підгалузі Особливої частини – лісове, водне, надрове право, вони втрачають шаблонність правового регулювання, традиційну для радянського періоду.

Такі процеси якісного ускладнення та кількісного збільшення екологічних відносин, які складають предмет екологічного права, вплинули на визначення системи екологічного права як галузі права та навчальної дисципліни. Аналіз підручників останніх років, виданих науковими школами України та сусідньої Росії дає можливість констатувати наявність різних підходів до викладення змісту екологічного права. В останні роки у зв'язку із зростанням ролі, значення, змістовного ускладнення нормативного обсягу регулювання відносин, пов'язаних з використанням окремих природних об'єктів, обґрунтовується виділення в якості самостійної комплексної галузі – природноресурсового права. Природноресурсове право знаходиться у безпосередній взаємодії з екологічним правом. Разом з тим, основною метою природокористування є забезпечення головним чином економічних потреб суспільства. А природоохоронна діяльність спрямована на забезпечення його екологічних інтересів. Сучасне регулювання природноресурсових відносин відбувається на засадах права власності і права спеціального природокористування із застосуванням господарсько-правових механізмів регулювання. Сучасні тенденції розвитку природноресурсових відносин пов'язані із запровадженням приватної форми власності щодо ряду природних ресурсів, поширенням договірної форми регулювання використання природних ресурсів, впровадженням заходів економічного впливу до користувачів природних ресурсів.

Практичний досвід викладання екологічного права в обсязі ≈ 108 год. беззаперечно свідчить про неможливість висвітлення та засвоєння студентами всіх необхідних аспектів правового регулювання відповідних груп відносин. Саме тому доцільним вбачається запровадження вивчення природноресурсового права як окремої навчальної дисципліни. При цьому, враховуючи системність та послідовність викладу матеріалу і ефективність засвоєння екологічного права лише після вивчення основних навчальних дисциплін, таких як конституційне право, адміністративне право, цивільне право, кримінальне право, екологічне право варто вивчати в VI (VII) семестрі, а земельне і природноресурсове – паралельно в VII (VIII) семестрі.

У разі виділення в якості самостійної навчальної дисципліни – природноресурсового права, в змісті екологічного права варто значно зменшити обсяг вивчення тем, пов'язаних з регулюванням раціонального використання і охорони окремих природних ресурсів, об'єднавши їх в одну і розглядаючи лише в узагальненому, ознайомчому вигляді. Разом з тим в структурі курсу "Екологічне право" більше уваги бажано приділити темам, що передбачають

комплексний аналіз відносин з приводу охорони навколишнього природного середовища від хімічних, біологічних, фізичних впливів та інших наслідків антропогенної діяльності. Вивчення таких тем має значне наукове і практичне значення, хоча і є достатньо складним, адже вимоги охорони від різного роду негативних факторів, як правило, розосереджені по різних нормативно-правових актах та не регулюються в комплексі. Однак саме такий підхід дасть можливість детально проаналізувати всю систему вимог і заходів охорони окремих природних об'єктів та довкілля в цілому. Змістом ж природноресурсового права як навчальної дисципліни можуть стати питання особливостей та різновидів відносин використання природних ресурсів; правового статусу суб'єктів природокористування; режиму приналежності природних об'єктів та ресурсів; підстав виникнення та припинення відносин використання природних ресурсів; правового режиму регулювання окремо взятих видів використання природних ресурсів тощо.

Вказані пропозиції в кінцевому рахунку мають на меті досягти основної цілі навчання: глибокого засвоєння теоретичних знань та набуття необхідних практичних навиків для ефективного застосування правових норм в майбутній практичній діяльності.